

Contrary: Critical Responses to the Novels of André Brink.

Reds. Willie Burger en Karina Magdalena Szczurek. Pretoria: Protea Boekhuis, 2013. 539 pp. ISBN: 978-1-86919-846-6.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v51i2.15>

In 1988 verskyn *Donker weerlig*, 'n belangrike versameling essays oor die oeuvre van André P. Brink, onder redakteurskap van Jan Senekal. Gegewe Brink se status as skrywer is dit verbasend dat dié bundel tot onlangs die enigste versameling akademiese essays is wat uitsluitlik op die werk van Brink gefokus het. Die verskyning van *Contrary: Critical Responses to the Novels of André Brink* is daarom 'n welkome publikasie.

Wanneer die groot name van die Suid-Afrikaanse letterkunde opgenoem word, is Brink, Nadine Gordimer en J. M. Coetzee dié wat die gereeldste verskyn. Die redakteurs van *Contrary* noem tereg dat Brink se werk, wat meermale vername literêre pryse gewen het (of daarvoor benoem is) aan die kort ent trek, veral internasionaal beskou. In Willie Burger en Karina Szczurek se inleiding word verskeie redes aangevoer waarom Brink se werk dikwels die slagoffer van onverdiende kritiek is. Prominent hieronder is wat die redakteurs beskryf as die “incestuous claustrophobia” van die Suid-Afrikaanse literêre sisteem: “In a country with such high level of illiteracy, poor reading culture and a small academic community, the pie is too small to feed the ambitions of a parochial hungry horde. What becomes clear already after only a short perusal of the local reception of Brink's work is the realisation that much of it is motivated by anything other than an interest in a healthy system of literary checks and balances and cannot be taken seriously” (12). Die doel van *Contrary* is dan volgens die redakteurs om 'n meer gebalanseerde en vollediger bundel essays oor Brink se komplekse oeuvre saam te vat—om as 't ware Brink se werk 'n

regverdige kans te gee en die gaping in die resepsie van sy werk te vul.

Teen hierdie agtergrond en die doelstelling van die versameling moet dit egter gestel word dat die mederedakteurskap van Brink se eggenote Szczurek 'n mens ietwat ongemaklik laat voel—juis omdat die bundel uitdruklik ingaan teen die ingeteelde engtevrees wat so kenmerkend van die Suid-Afrikaanse (en Afrikaanse) literêre kritiek geword het. Szczurek se betrokkenheid bly beperk tot haar rol as redakteur en my kritiek oor haar mederedakteurskap word dus hierdeur ietwat getemper.

Die bundel bevat twintig uiteenlopende bydraes, waarvan almal (met die uitsondering van die bydrae van Nicholas Wroe) in vaktydskrifte of internasionale boeke verskyn het. Die meerderheid is geskryf deur plaaslike literatoure en kritici. Die bundel word ingelei deur twee bydraes wat veral lof verdien: 'n profiel deur Nicholas Wroe van *The Guardian* en 'n besondere deeglike oorsig van Brink se ganse oeuvre tot en met 2009 deur Godfrey Meintjies. Eersgenoemde bied waardevolle insae in die verwantskap tussen Brink se lewe en werk, terwyl laasgenoemde 'n haas onmisbare bespreking van Brink se prosa-oeuvre is, veral vir studente en diegene aan wie Brink se werk onbekend is. Meintjies karteer die ontwikkeling en wisselende fokus van Brink se prosa in drie fases: die modernistiese eksistensiële fase, die fase van *littérature engagée* (oftewel sy betrokke fase) en die postaparteitheid fase, waardeur die leser 'n sin kry van hoe Brink se romans telkens op die vorige voortbou.

Veelbesproke in kritiek oor Brink se werk is die rolle van die vrou en die Ander, en hierdie versameling is geen uitsondering nie. Om die wisselende opvattinge en interpretasies hieroor naas mekaar te lees, gun die leser die geleentheid om Brink se ontwikkeling as skrywer opnuut te waardeer. Christell Stander ondersoek die fallogosentriese konstruksie

van vroulikheid in die pre-postmodernistiese werk van Brink. Ampie Coetzee en Lianne Barnard bekyk op verskillende maniere seksualiteit in Brink se werk: Coetzee skenk aandag aan die stereotipe uitbeelding van die vrou in 'n aantal van Brink se romans, en Barnard analiseer Brink se *Sandkastele* deur juis te kyk na onder meer hoe dié roman 'n "chauvinistiese, onderdrukkende vorm van seksualiteit" verwerp (228). In Monica Bungaro se bydrae, "Male Feminist Fiction: Literary Subversions of a Gender-Biased Script", word aangetoon hoe die uitbeelding van vroue in Brink se werk soms as indringend akkuraat gelees kan word, soos ook die geval is in die bydrae van Barnard. Gayatri Spivak se seminale bespreking "Can the Subaltern Speak?" word deur Louise Viljoen betrek wanneer sy kyk na die rol van die Ander in 'n *Oomblik in die wind* (1975), *Houd-den-Bek* (1982), *Inteendeel* (1993) en *Donkermaan* (2000). Haar bespreking wentel spesifiek om die uitbeelding van en stemgewing aan slawe in Brink se romans. Dié artikel mag 'n dekade voor die verskyning van Brink se mees resente slaweroman, *Philida* (2013), verskyn het, maar dit bly steeds 'n toonaangewende artikel wat telkens aangehaal word in navorsing oor die postkoloniale Afrikaanse letterkunde sedertdien. Hoewel daar heelwat kritiek te lewer is teen die blanke, manlike outeur wat die stem van die Ander probeer weergee, kom Viljoen tot die gevolgtrekking dat, "[t]en spyte van die kritiek wat op die hadhawing van koloniale stereotipes gelewer kan word, [...] Brink geloof [moet] word vir die omvang en volgehoue ywer van sy projek om as postkoloniale skrywer die moontlikhede van die representasie van die ander te ondersoek" (440). Die suggestie hiervan is natuurlik ook dat Brink se skrywerskap ook 'n invloed gehad het op ander (Afrikaanse) skrywers en hul werk.

Artikels wat meer op hul eie staan, maar tog interessante leesstof bied, is dié van Neil Cochrane, A. J. Hassall en Marita Wenzel.

Cochrane ontleed *Inteendeel* as pikareske roman en evalueer sodoende op grondige wyse die rigtinggewende, dog onvolledige teoretisering van Ulrich Wicks oor dié soort roman. Hassall se artikel vergelyk 'n *Oomblik in die wind* met Patrick White se *A Fringe of Leaves* (1976), waardeur hy klem lê op die gemeenskaplike inspirasie vir die onderskeidelike romans, terwyl hy ook vergelykend aantoon hoe die twee outeurs heel verskillend te werk gegaan het om hul onderskeie verhale by die historiese en sosiopolitiese ruimtes waarin hulle afspeel—onderskeidelik Australië en Suid-Afrika—aan te pas. Ook Wenzel gaan vergelykend te werk: Die Engelse uitgawes van *Sandkastele* (1996) en *Duiwelskloof* (1998) word teen die agtergrond van magiese realisme vergelyk met Isabel Allende se *The House of the Spirits* (1982) en *Eva Luna* (1987).

Die bekendstelling van *Contrary* het plaasgevind by die simposium "On the Contrary: André Brink and his Oeuvre" (Universiteit van Pretoria, Maart 2013). Die redakteurs noem dat dié simposium die geleentheid daargestel het vir die samestelling van nog 'n kritiese bundel oor Brink se werk (21). *Contrary* het uitsluitlik gefokus op Brink se romans tot ongeveer 2008. Hopelik sal die volgende bundel veral ruimte bied vir beskouings oor ander afdelings van Brink se lywige oeuvre, met name sy dramas, vertalings, memoires en reis-sketse. Natuurlik kan daar ook uitgesien word na navorsing oor *Philida*, wat telkens tydens die simposium bespreek is, maar uiteraard nie in *Contrary* aan bod kom nie.

Die bundel is in 'n knap formaat uitgegee. Wat betref die uitleg van die teks is daar 'n geringe mate van eenvormigheid teweeg gebring deur tipografiese aanpassings. Sekere van die artikels word voorafgegaan deur 'n nuttige Engelse opsomming (waarskynlik omdat dit met die oorspronklike publikasie die geval was), maar jammer genoeg beskik nie elkeen van die bydraes oor so 'n opsomming nie.

Vir die ondersoeker wat bekend is met navorsing oor Brink se werk, bied *Contrary* ongelukkig niks nuuts nie. Die teks slaag wel daarin om 'n aantal goeie artikels wat die afgelope 20 of wat jaar oor Brink se werk verskyn het, saam te vat en kan veral vir studente en jong navorsers nuttig wees. Die verskeidenheid van die bydraes bewys die belang van Brink se oeuvre in die Suid-Afrikaanse letterkunde, en enigeen wat Brink se werk as bloot "epiese romanses" wil afmaak, word gou verkeerd bewys deur die kompleksiteit van die skrywer se oeuvre.

Die redakteurs spreek die hoop uit dat die bundel saam met die bundel wat nog sal volg as stimuli sal dien vir verdere navorsing oor Brink se werk. Miskien kan die komende bundel daadwerklik hierop ingaan deur uitsluitlik nuwe bydraes wat nie voorheen elders gepubliseer is nie, te oorweeg.

Reinhardt Fourie
reinhardt.fourie@gmail.com
Universiteit van Suid-Afrika
Navorsingsgenoot: Universiteit van Pretoria
Pretoria